

2. Закон з дня 14 мая 1869, котрым установляються засады учения дотично школ народных // Хронологичний список законвань, роспоряжений и пр., который помещении суть в рочнику 1869 переводовь вестника законвань державныхь для Буковины. – Черновць, 1870. – С. 372-384, 395.
3. ДАЧО Ф. 277, 422 од. зб., 1874-1940, Описи 1-5. Школа з підготовки вчителів (жіноча) «Марія Войкіца», м. Чернівці.
4. ДАЧО Ф. 244, 1111 од. зб., Школа з підготовки вчителів (чоловіча), м. Чернівці (K.k. Leherbildungs-Anstalt in Czernowitz 1867-1944 pp.).
5. Пенішкевич О. І. Розвиток українського шкільництва на Буковині (XVIII – початок XX ст.) : монографія / Одарка Пенішкевич. – Чернівці : Рута, 2002. – 520 с.
6. Петрюк І. Розвиток загальної середньої освіти на Буковині (кінець XVIII – початок XX ст.) / І. Петрюк // Питання історії, історіографії, джерелознавства та архівознавства центральної та східної Європи. – Київ – Чернівці, 1997. – Вип. 1. – С. 23-29.
7. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів / Б. М. Шиян // Тернопіль : Навчальна книга-Богдан. – 2010. – Ч. 1. – С. 42-59.

Аннотация. *Ирина Ячнюк. Подготовка учителей физической культуры на Буковине во второй половине XIX – первых десятилетиях XX ст.*

В статье рассматриваются этапы исторического развития физического воспитания и подготовка учителей физической культуры в период пребывания Буковины в составе Австро-Венгрии.

Ключевые слова: образование, учитель физической культуры, физическое воспитание.

Annotation. *Irina Yachnyuk. Preparation of physical education teachers in Bukovina second half of XIX – the first decades of the twentieth century.*

The article examines the stages of the historical development of physical education and physical education teacher training during the period of Bukovina within Austria-Hungary.

Key words: education, physical education teachers, physical education.

Боднар Іванна
Львівський державний університет фізичної культури

ЗАСОБИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ, ЯКИМ НАДАЮТЬ ПЕРЕВАГУ УЧНІ РІЗНИХ ДЕМОГРАФІЧНИХ ТА МЕДИЧНИХ ГРУП

З'ясували види спорту, якими хотіли би займатися на уроках фізичної культури діти середнього шкільного віку, що належать до різних статевих, вікових і медичних груп. Було опитано 1017 учнів і їхніх батьків, а також 172 вчителів фізичної культури з 75 середніх загальноосвітніх навчальних закладів України. Встановлено, що спортивні ігри мають суттєві переваги порівняно з іншими видами спорту. Проте з віком любов дітей до спортивних і рухливих ігор суттєво зменшується. У дівчачому рейтингу спортивні ігри поступилися за популярністю плаванню, а у школярів з порушеннями у стані здоров'я – набрали однакову кількість балів з катанням на велосипеді, роликівих ковзанах чи скейті. До видів спорту, які вибрали і діти і вчителі, відносяться плавання, рухливі ігри, вправи на тренажерах і різновиди гімнастики. Категорично розрізняються думки дітей і фахівців щодо доцільності застосування в уроках

фізичної культури засобів легкої атлетики і катання на роликів ковзанах тощо. Встановлено суттєві гендерні розбіжності у цілій низці видів рухової активності учнів середнього шкільного віку: дівчата вибирають плавання, різновиди гімнастики, аквафітнес та верхову їзду, тоді як хлопці – спортивні ігри, однокорства, більярд та боулінг. З'ясовано, що учням з відхиленнями у стані здоров'я брати участь у рухливих іграх подобається менше, ніж представникам інших медичних груп. Зі зниженням рівня здоров'я школярам більше подобаються вправи на тренажерах і катання на велосипеді.

Ключові слова: фізичне виховання, школярі, засоби

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями До недавнього часу зміст програм з фізичної культури для учнів середньої загальноосвітньої школи був представленим лише базовими спортивними вправами, які найчастіше не враховували інтересів дітей. Нещодавно було зроблено спробу враховувати бажання дітей займатися на уроках фізичної культури тим чи іншим улюбленим видом рухової активності. Сучасна програма з фізичної культури, побудована на модульній основі, може вміщати скільки завгодно видів рухової активності. Тому важливим є вивчення рухових пріоритетів школярів. Застосування бажаних видів спорту у навчальному процесі, імовірно, сприятиме покращенню ставлення дітей до уроків фізичної культури і фізичного виховання на загал. І навпаки – неврахування побажань підлітків займатися улюбленими видами спорту як в системі урочних, так і неурочних форм занять може негативно вплинути на їхню мотивованість до занять з фізичного виховання [8].

Аналіз існуючих публікацій показав, що найчастіше об'єктом дослідження обиралися діти якогось одного віку [8], або цілого періоду без диференціації за віком [2; 8; 9], тому важко прослідкувати динаміку змін ставлення дітей до фізичної культури. В окремих наукових дослідженнях [4; 7; 8] подаються результати опитування дітей лише однієї статі, що суттєво обмежує діапазон висновків. Практично відсутні дані про особливості ставлення дітей скерованих до різних медичних груп. Локальність інформації ускладнює правильний вибір засобів і форм фізичного виховання учнів.

Тому метою дослідження було дослідити види спорту, якими хотіли би займатися на уроках фізичної культури діти середнього шкільного віку, що належать до різних статевих, вікових і медичних груп.

Завдання. 1. Виявити види рухової активності, якими хотіли би займатися на уроках фізичної культури діти середнього шкільного віку, що належать до різних статевих, вікових і медичних груп і співставити рейтинг улюблених школярами засобів з рейтингом, складеним вчителями фізичної культури.

2. Порівняти улюблені види рухової активності в учнів різних демографічних груп.

3. Зіставити улюблені види рухової активності учнів, скерованих до різних медичних груп.

Методи і організація дослідження. Застосовувалися методи аналізу, узагальнення даних спеціальної літератури та емпіричних даних, опитування (анкетування). Було опитано 1017 учнів середнього шкільного віку сільських і міських середніх загальноосвітніх шкіл чотирьох регіонів України, серед яких 510 дівчат і 507 хлопців. Представників 5-х класів було 365 осіб, 7-х класів – 342 особи, 9-х класів – 310 осіб. До вибірки увійшло 671 учнів, скерованих лікарями до основної, 327 – до підготовчої і 59 – спеціальної медичної групи (СМГ). Серед батьків, що взяли участь в опитуванні було 13,58% представників чоловічої статі, 86,42% – жіночої.

Було проведено опитування (анкетування) учителів фізичної культури. В опитуванні взяли участь 172 респонденти з 75 середніх загальноосвітніх навчальних закладів, розміщених у містах і в сільській місцевості

України. На запитання анкети відповіло найбільше осіб, педагогічний стаж яких складає понад 16 років (62%), респондентів зі стажем менше 8-ми років було 23%, учителів стаж яких складав від 8-ми до 16-ти років – 15%. За статевою приналежністю склався паритет: 50% опитаних склали чоловіки і 50% жінки.

Для обробки застосовані були методи математичної статистики.

Результати дослідження та їх обговорення. Нами було з'ясовано, що порядок пріоритетних видів спорту з точки зору вчителів у більшості випадків не відповідає послідовності на думку дітей ($r=0,21$). Виняток складають **спортивні ігри**, учні, як і вчителі присвоїли їм перше місце у своїх рейтингах. Рейтинг популярності спортивних ігор (54,8%) учнів середньої школи (рис.1) переважає усі інші види спорту. Це пояснюється тим, що задовольняючи природний потяг дітей і підлітків до рухової активності, ігри збуджують колективні переживання, дають радість від спільних зусиль, сприяють зміцненню товарищескості й дружби. Оскільки за іншими видами рухової активності рейтинг дітей і дорослих відрізнявся, варто було знайти компромісний варіант; тому нами було складено спільний рейтинг з урахуванням побажань і вчителів фізичної культури і школярів. Вчителі у своєму виборі керувалися критеріями можливості застосування певного виду спорту в умовах школи, величини оздоровчого ефекту, прикладності навичок тощо), тоді як діти мали можливість вибрати декілька видів спорту, які їм найбільше подобаються чи задовольняють їхні потреби. Спільний рейтинг, виведений нами, мабуть, поєднав у собі усі позитивні риси.

Друге після спортивних ігор, місце у рейтингу вчителів посідає **легка атлетика**. Цей вид спорту містить велику кількість видів вправ, простих і добре знайомих дітям, які мають чимале прикладне значення у повсякденному житті, володіють неабияким оздоровчим потенціалом, оскільки здебільшого виконуються на відкритому повітрі; є одним із найефективніших засобів зміцнення серцево-судинної системи, зміцнення здоров'я, підвищення рівня фізичної тренуваності. Проте діти розмістили заняття з легкої атлетики аж на 11-те місце, що свідчить про (незаслужено) невелике бажання виконувати вправи з її арсеналу. Часто легка атлетика асоціюється лише з тривалим бігом, складанням нормативів, тому, мабуть викликає негативні емоції у дітей. Для того, щоб покращити ставлення учнів до уроків з легкої атлетики варто застосовувати різні методичні прийоми, різноманітний інвентар щоби урізноманітнити їх зміст. У загальному рейтингу засоби легкої атлетики розмістилися ближче до кінця топ-десятки (7-ме рейтингове місце).

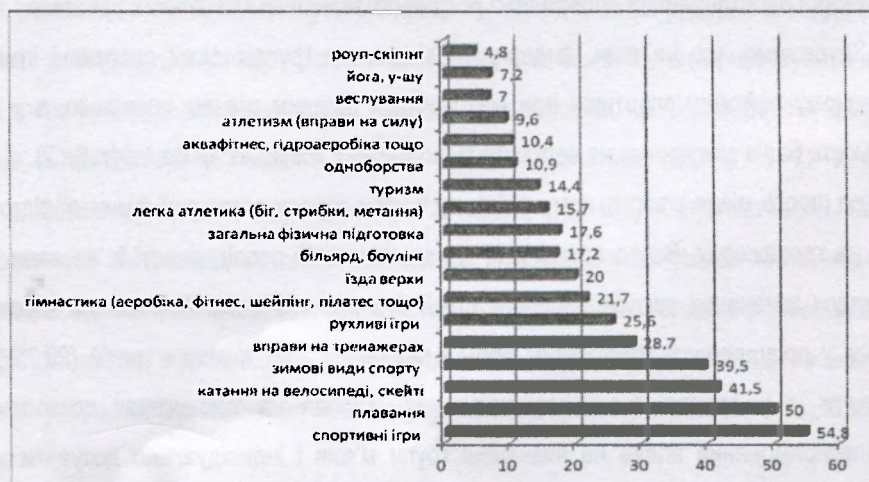

Рис.1. Види рухової активності, якими хотіли би займатися школярі
0,0006 зимові види – тренажери

У рейтингу учнів друге після спортивних ігор місце займає **плавання**. Плавання лише зовсім трохи поступається іграм за рейтингом популярності у списку школярів. На наш погляд серед масових видів спорту, тільки плавання поєднує можливість гармонійного розвитку організму, яскраво виражену оздоровчу спрямованість, важливе прикладне значення, викликає емоційне задоволення. Плавання дозволяє не лише зміцнити здоров'я, а й покращити зовнішній вигляд. Воно позитивно впливає на основні показники фізичного розвитку дитини: зріст, вагу, сприяє зміцненню серцево-судинної й нервової систем, розвитку дихального апарату та м'язової системи. Плавання також є чудовим засобом профілактики та виправлення порушень постави, плоскостопості. Заняття плаванням розвивають такі риси особистості як цілеспрямованість, наполегливість, самостійність, рішучість, сміливість, дисциплінованість, уміння співпрацювати в колективі. Саме тому плавання сприятливо впливає не тільки на фізичний розвиток дитини, а й на формування її особистості. На думку вчителів плавання також відноситься до важливих і дуже потрібних видів рухової активності школярів (6-те порядкове місце), тому згідно спільного рейтингу, йому належить друге місце.

І школярі і вчителі фізичної культури приблизно однаково прихильно оцінили місце **рухливих ігор** в уроці фізичної культури (присвоївши їм відповідно 6-те і 4-те порядкові місця). Рухливі ігри володіють неабияким виховним, освітнім та оздоровчим впливом, сприяє вихованню моральних якостей, цілеспрямованості, прагнення до перемоги через подолання труднощів. Ігри виховують у дітей почуття солідарності, товаришкості і відповідальності за дії один одного. Правила гри сприяють вихованню свідомої дисципліни, чесності, витримки, вміння "Взяти себе в руки" після сильного збудження, стримувати свої егоїстичні пориви. Приниження людської гідності, грубість, егоїзм в іграх неприпустимі. Великим також є значення рухливих ігор у вихованні фізичних якостей. Різноманітні ігри, що проводяться на свіжому повітрі, тобто в сприятливих гігієнічних умовах, чинять на гравців чималий оздоровчий вплив; сприяють зміцненню нервової системи, рухового апарату, поліпшенню загального обміну речовин, підвищенню діяльності всіх органів і систем організму людини і є корисним засобом активного відпочинку для школярів, які зайняті напруженою розумовою діяльністю. Заняття рухливими іграми позитивно позначаються на розвитку зорового, вестибулярного, м'язового та інших аналізаторів. Під впливом систематичних занять іграми збільшується поле зору гравців, їх організм краще переносить швидкі зміни в положенні тіла, у них розвивається точність рухів. Освітнє значення мають ігри, споріднені за руховою структурою з окремими видами спорту. Такі ігри спрямовані на закріплення і вдосконалення попередньо розучених технічних і тактичних прийомів і навичок з того чи іншого виду спорту. Зауважимо, що не всім гендерним і медичним групам дітей спортивні ігри подобаються в однаковій мірі. У дівчачому рейтингу спортивні ігри поступилися першим місцем плаванню, а у школярів СМГ – набрали однакову кількість балів з катанням на велосипеді, роликівих ковзанах чи скейті (табл.2).

З четвертого по шосте місця у загальному рейтингу посіли вправи загальної фізичної підготовки, різновиди гімнастики та вправи на тренажерах. Варто зауважити, що саме в такій послідовності їх назвали вчителі фізичної культури, тоді як порядок означених засобів у списку дітей був протилежним. **Вправи на тренажерах** суттєво ($p < 0,001$) поступаються у популярності спортивним іграм і плаванню, все ж кожен третій (28,7%) підліток (рис.1) бажав би застосовувати їх у процесі фізичного виховання. Вправи на тренажерах дозволяють здійснювати диференційований цілеспрямований вплив на визначені групи м'язів і індивідуально дозувати навантаження за амплітудою, обтяженням і структурою руху, що важливо для учнів з різним рівнем підготовленості. Вони впливають

на різні частини тіла, м'язові групи, дихальну і серцево-судинну системи, зміцнюють і сприяють їх розвитку, є гарним засобом відновлення після стомлення. Тренажери роблять уроки більш емоційними і різноманітними.

Таблиця 1

Рейтинг видів рухової активності, які повинні застосовуватися у процесі уроків фізичної культури, на думку вчителів фізичної культури (n=171) та якими хотіли би займатися учні 5-7 класів (n=1017)

Рейтинг-місце	Види рухової активності	Рейтинг-місце		Середнє значення
		Діти	Вчителі	
1	спортивні ігри (баскетбол, волейбол, футбол, гандбол)	1	1	1
2	плавання	2	6	4
3	рухливі ігри	6	4	5
4-6	вправи на тренажерах	5	7	6
4-6	різновиди гімнастика (аеробіка, фітнес, шейпінг, пілатес тощо)	7	5	6
4-6	загальна фізична підготовка	9	3	6
7	легка атлетика (біг, стрибки, метання)	11	2	6,5
8	зимові види спорту (лижі, сани, ковзани, хокей тощо)	4	11	7,5
9	аквафітнес, гідроаеробіка тощо	14	12	7,5
10	катання на велосипеді, скейті	3	14	8,5
11	туризм	12	9	10,5
12-13	атлетизм (вправи на силу)	14	10	12
12-13	ізда верхи	8	16	12
14	роуп-скіпінг (стрибки через скакалку)	18	8	13
15	більярд, боулінг	10	17	13,5
16	однборства (боротьба, карате, бокс)	13	15	14
17	йога, у-шу	16	13	14,5
18	веслування	17	18	17,5

Вчителі і школярі були одностайними в оцінках доцільності застосування *гімнастичних вправ* в уроках фізичної культури і розмістили їх на 5-му і 7-му порядкових місцях. Завдяки широким можливостям індивідуального вибору, дозуванням вправ, їх різноманітності і ступеня складності, різновиди гімнастики вважаються універсальною формою реалізації фізичної активності людини. У зв'язку з широким залученням різних ділянок організму до фізичних рухів, гімнастика здійснює активний вплив на весь організм, насамперед, на м'язову систему, органи дихання і кровообігу. У випадках, коли необхідно досягти комплексного впливу на організм, використовують різні види гімнастичних систем. З-поміж засобів, що підвищують мотивацію до занять фізичною культурою дівчат-підлітків, багато спеціалістів рекомендують використовувати вправи сучасних систем оздоровчо-кондиційної спрямованості: ритмічної гімнастики, шейпінгу, йоги тощо. Велика кількість учнів бажають використовувати в процесі фізичного виховання сучасні спортивно-оздоровчі технології, такі як степ-аеробіка, фітбол-аеробіка, шейпінг (11-12 років – 89,8%; 13-14 років – 85,6%; 15-17 років – 89,3%). Проте багато хто (85,7%) з 11-12-річних респондентів стверджують, що з фінансових причин ці технології їм недоступні [12]. Перспективним напрямом оптимізації сучасного стану фізичного виховання школярів вважається [12] збагачення уроків комплексами вправ аеробного спрямування, під впливом яких значно підвищуються показники всіх функціональних систем організму. Застосування елементів різновидів гімнастики в уроках фізичної культури імовірно буде зміцнювати мотивованість дівчат до занять фізичними вправами у вільний від навчання час, покращуватиме фізичну підготованість, психоемоційний стан та зміцнюватиме здоров'я.

Думки про важливість і можливість застосування загальної фізичної підготовки в уроках фізичної культури в учителів і учнів трохи розходяться. Так вчителі надають більшої вагомості усебічному розвитку учнів і тому присвоїли загальній фізичній підготовці третє місце у списку. Під час загальної фізичної підготовки застосовується широке коло різноманітних фізичних вправ на принципах багатоборства. Загальна фізична підготовка дозволяє досягнути високої загальної працездатності, всебічного розвитку і поліпшення здоров'я, забезпечує удосконалення основних фізичних якостей. На думку школярів її значення є набагато меншим і місце, яке вона повинна посідати, розташоване посередині переліку усіх видів рухової активності.

Ще трохи відстають за популярністю сезонні розваги (39,8%), такі як катання на санчатах чи ковзанах узимку, а також – велосипеді і скейті улітку (41,5%). Зимові види спорту діти розмістили на 4-те місце у своєму списку, тоді як на думку вчителів катання на лижах чи ковзанах та гра в хокей заслуговують лише 11-го порядкового місця. Очевидно, що вчителі усвідомлюють переваги цих зимових розваг для дітей, які, на щастя, можливі у наших географічних широтах. Проте з іншого боку враховують і клопоти пов'язані з екіпіровкою та імовірністю переохолодити та застудити учнів тощо. Тому думки фахівців розділилися ніби навпіл: половина присвоїла їм один бал, половина найбільше – п'ять балів, чого не спостерігалось в оцінках ніякого іншого виду спорту.

Думки про ефективність гідроаеробіки і аквафітнесу у школярів і вчителів фізичної культури були близькими (12 і 14 місця), проте загальний рейтинг їх популярності – у середині переліку усіх видів рухової активності. Аквафітнес, його різновиди, зараз практикуються не тільки в спортивних клубах, але й у лікувальній фізкультурі. Вода поліпшує циркуляцію крові і є природним масажером. Вправи у воді в лікувальних цілях проводяться з дітьми, які перенесли певні травми, і тими, які мають відхилення у фізичному розвитку.

Туризм Під час занять туризмом залучаються всі основні групи м'язів кінцівок і тулуба; туризм позитивно впливає на серцево-судинну, нервову й дихальну системи; сприяє загартуванню організму, підвищує його опір негативним зовнішнім впливам, різним захворюванням. Відтак туристичні маршрути (походи) впливають на фізичний розвиток школяра. Окрім цього, під час участі в туристичних походах відбувається розвиток у школярів таких фізичних якостей, як витривалість, м'язова сила, гнучкість, спритність, координація рухів, швидкісні здібності.

Згідно з нашими даними, в другу половину найулюбленіших видів рухової активності входить і їзда верхи (20,0%). Спортивні розваги: більярд, боулінг, вправи загальної фізичної підготовки, засоби легкої атлетики (біг, стрибки, метання), заняття туризмом, одноборствами (боротьба, карате, бокс), аквафітнес, гідроаеробіка тощо, атлетизм (вправи на силу), веслування, східні оздоровчі системи (йога, у-шу), а також роуп-скіпінг (стрибки через скакалку) подобаються невеликій кількості (17,2%-4,8%) дітей шкільного віку. На думку вчителів, школярі даремно недооцінюють засоби туризму, атлетизму та роуп-скіпінг. Вважаємо, що для формування широкого арсеналу рухових умінь та навичок, які сприятимуть розвиткові спритності (важливої у сучасному житті і трудовій діяльності) а відтак слугуватимуть передумовою до їх застосування на дозвіллі, варто застосовувати максимально можливу кількість різних видів рухової активності (або їх елементи) в уроках фізичної культури. Про це відзначили і вчителі фізичної культури у формалізованій бесіді поза анкетуванням.

Контент-аналіз та узагальнення даних літератури [1 – 9] підтвердили отримані нами дані, що учнів середнього шкільного віку здебільшого цікавлять різновиди гімнастики (ритмічна гімнастика, шейпінг, аеробіка, степ-аеробіка) та спортивні ігри (футбол, теніс, настільний теніс, волейбол, баскетбол, бадмінтон), а такі види вправ, як ходьба, біг,

метання, плавання, туризм і нетрадиційні види рухової активності цікавлять підлітків у меншій мірі. Так, з'ясовано [7], що 4,8% школярів 15-16 років не подобається жодний вид фізичних вправ.

З віком спостерігаються зміни у структурі видів спорту, які хотіли би бачити в уроці фізичної культури учні. Як бачимо (табл. 2), захоплення спортивними, а також і рухливими іграми суттєво зменшується ($p < 0,001-0,05$). Навпаки, суттєво збільшується ($p < 0,001-0,05$) бажання виконувати вправи на тренажерах і брати участь у туристичних походах. У результаті цих змін за популярністю вправи, що виконуються на тренажерах, посідають третє місце у списку старших підлітків несуттєво ($p = 0,05$) поступаючись спортивним іграм і плаванню (яке не дає своїх позицій з дорослініям дітей). Значно меншим є інтерес 9-ти класників до аквафітнесу та гідроаеробіки ($p < 0,01-0,05$) порівняно зі школярами молодших вікових груп. Очевидно, що учні недооцінюють оздоровчий і релакс-ефект цих засобів через прогалини у теоретичній підготовленості.

Таблиця 2

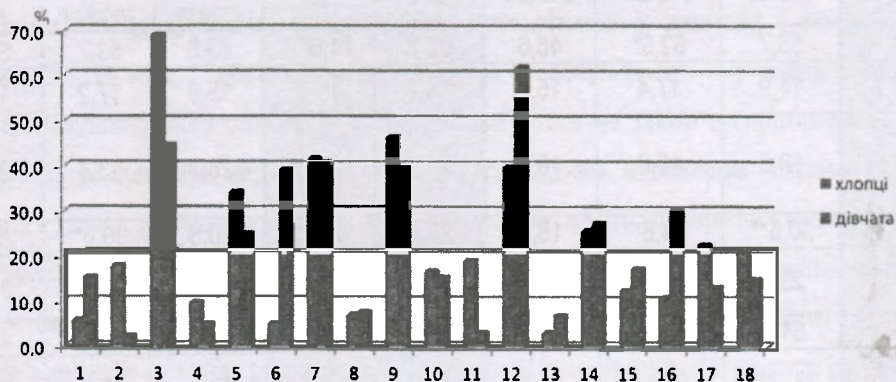
Рейтинг видів рухової активності, які повинні застосовуватися у процесі уроків фізичної культури, на думку учнів різних груп (n=1017)

№ з/п	Види рухової активності	Усі разом	Вікова група			Стать		Медична група		
			5 клас	7 клас	9 клас	хл.	дів.	спеціальна	підготовча	основна
1	спортивні ігри	54,8	53,7	62,9*	46,6	68,8	44,6***	52,6	53,7	59,9
2	легка атлетика	15,7	14,9	17,4	15,5	16,7	15,4	15,8	17,2	17,0
3	загальна фізична підготовка	17,6	18,0	18,6	16,4	21,4	15,0	26,3	13,4	20,2
4	рухливі ігри	25,6	30,6**	24,6*	16,4	25,7	27,3	10,5	30,6*	25,9*
5	різновиди гімнастики	21,7	23,5	20,4	19,8	5,1***	39,2	15,8	35,8	19,2***
6	плавання	50,0	51,0	52,7	45,7	39,7***	61,9	47,4	55,9	49,3
7	вправи на тренажерах	28,7	23,5***	28,1*	41,1	32,2	25,0	47,4	32,1	29,1
8	роуп-скіпінг	4,8	7,1	3,0	2,6	3,1	6,9	5,3	6,7	4,3
9	туризм	14,4	11,4**	13,8*	23,3	12,5	17,3	15,8	20,2	12,8
10	атлетизм	9,6	8,6	9,0	12,9	17,9	2,3***	5,2	3,7	11,7**
11	зимові види спорту	39,5	41,6	41,9	34,5	41,6	40,8	31,6	45,5	38,7
12	аквафітнес, гідроаеробіка	10,4	11,4*	13,8**	3,4	5,8***	15,4	2,3	14,9	9,9
13	йога, у-шу	7,2	7,1	8,4	6,0	7,0	7,7	5,3	6,7	6,0
14	катання на велосипеді, скейті	41,6	40,8	46,7	37,1	46,3	39,6	52,6	41,8	42,6
15	однборства	10,9	12,2	9,0	11,2	19,1	3,1***	10,5	8,9	13,5
16	їзда верхи	20,0	12,9***	31,7	19,0*	10,9***	30,4	15,8	26,9	22,7
17	більярд, боулінг	17,2	13,7	22,2	18,1	22,6	13,1**	26,3	11,9	19,5
18	веслування	7,0	6,3	8,4	6,9	9,7	5,0	0,00	6,72	7,09

Примітки:

1. * – розбіжності з даними, виділеними напівжирним шрифтом – достовірні при $p < 0,05$;
2. ** – розбіжності з даними, виділеними напівжирним шрифтом – достовірні при $p < 0,01$;
3. *** – розбіжності з даними, виділеними напівжирним шрифтом – достовірні при $p < 0,001$.

У низці видів рухової активності, якими хотіли б зайнятися діти, спостерігаються чіткі гендерні відмінності (рис.2). Позатим дівчата частіше, ніж хлопці (на 34,1% $p < 0,001$) хотіли б виконувати вправи різних видів гімнастики, займатися аеробікою, фітнесом чи шейпінгом, а також аквафітнесом (на 9,6%, $p < 0,001$). Це пояснюється тим, що означені види гімнастики традиційно є більш «дівчачими». Хлопці, натомість, з гімнастичних вправ обирають атлетизм (на 15,6%, $p < 0,001$) частіше, ніж дівчата. Дівчата частіше (на 22,2%, $p < 0,001$) хотіли б плавати, ніж хлопці. Дівчата (на 19,5% $p < 0,001$) також у більшій мірі, ніж хлопці прагнуть апробувати їзду верхи. Спортивними іграми дівчата захоплюються також часто (44,6%), проте усе ж рідше ($p < 0,001$) від хлопців (68,8%). Також гендерні розбіжності були зареєстровані в бажанні займатися одноборствами (на 16,0%, при $p < 0,001$), боулінгом та більярдом (на 9,5%, $p < 0,01$): хлопцям ці заняття подобаються більше, ніж дівчатам. Результати анкетування [11] підтвердили наші дані про те, що дівчата надають перевагу таким спортивним іграм, як теніс і волейбол, а також плаванню; хлопці, на відміну від дівчат, – футболу і баскетболу. Проте учні зазначили, що найчастіше на уроках фізичної культури займаються футболом, баскетболом, волейболом, менше – легкою атлетикою, гімнастикою, а теніс, як відомо, взагалі не входить до навчальної програми з фізичної культури. Отже, хлопці на уроках фізичної культури мають більше можливості займатися видами спорту за уподобаннями, ніж дівчата.

1 – аквафітнес, гідроаеробіка; 2 – атлетизм; 3–спортивні ігри; 4–веслування; 5–вправи на тренажерах; 6–різновиди гімнастики; 7–зимові види спорту; 8–йога, у-шу; 9– катання на велосипеді, скейті; 10–легка атлетика; 11–одноборства; 12–плавання; 13–роуп-скіпінг; 14–рухливі ігри; 15– туризм; 16–їзда верхи; 17–більярд, боулінг; 18–загальна фізична підготовка

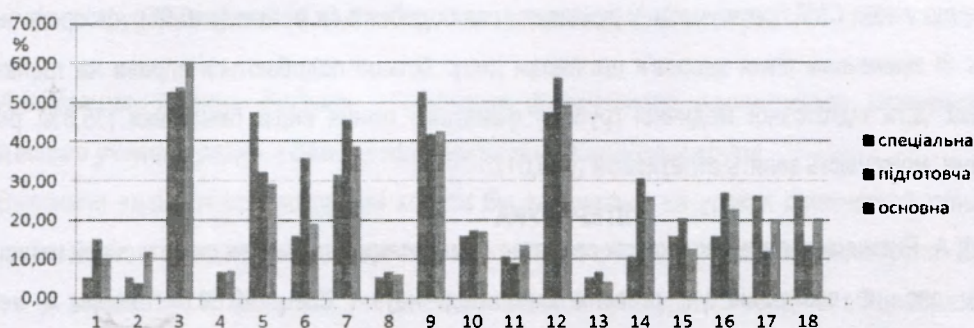
Рис.2. Види рухової активності, якими хотіли б займатися дівчата і хлопці

Несподіваним відкриттям було з'ясування факту, що учні скеровані до різних медичних груп мають «свої» улюблені види рухової активності. Встановлено, що рухливі ігри учням СМГ подобаються суттєво у меншій мірі, ніж іншим ($p < 0,05$). Так учні СМГ називають їх у якості бажаних видів рухової активності під час уроків рідше (на 20,1% від учнів підготовчої і (на 15,4%) менше від учнів основної медичних груп.

Аналіз проведених досліджень дозволяє стверджувати, що майже кожен другий учень – 47,37%, скерований до СМГ, надає перевагу заняттям на тренажерах, тоді як цей вид рухової активності не користується особливою популярністю в учнів інших двох медичних груп: учні підготовчої згадують про нього – на 15,28% рідше, основної – менше на 18,3%. Таким чином, вправи на тренажерах у дітей СМГ (разом із плаванням) посідають друге рейтингове місце серед тих, які школярі хотіли б виконувати під час уроків фізичної культури. Припускаємо, що захоплення учнів СМГ вправами на тренажерах пояснюється потребою в індивідуальному підборі навантаження.

Учні СМГ захоплюються катанням на велосипеді, самокаті, скейті, роликів ковзанах тощо більше, ніж школярі інших медичних груп (на 10,8% і 10,1% відповідно). При цьому цей вид рухової активності у списку рухових переваг дітей СМГ разом із спортивними іграми посідає перше місце (рис.3).

Було з'ясовано, що учні підготовчої медичної групи також мають «свої» пріоритети. Вони частіше надають перевагу різновидам гімнастики (35,82%, $p < 0,001$) та зимовим розвагам (45,52%, $p < 0,01$), ніж представники інших груп; з показниками учнів СМГ (20,03% і 13,94% відповідно) розбіжності недостовірні через відносно меншу кількість осіб у вибірці.

1-аквафітнес, гідроаеробіка; 2-атлетизм; 3-спортивні ігри; 4-веслування; 5-вправи на тренажерах; 6-різновиди гімнастики; 7-зимові види спорту; 8-йога, у-шу; 9-катання на велосипеді, скейті; 10-легка атлетика; 11-однорборства; 12-плавання; 13-роуп-скілінг; 14-рухливі ігри; 15- туризм; 16-їзда верхи; 17-більярд, боулінг; 18-загальна фізична підготовка

Рис.3. Види рухової активності, якими хотіли б займатися учні різних медичних груп

Відтак аналіз результатів функціонування системи фізичного виховання в загальноосвітніх школах України виявив суттєве протиріччя між суспільною потребою в удосконаленні системи фізичного виховання школярів та відсутністю науково-обґрунтованих педагогічних механізмів їх застосування в уроках фізичної культури.

ВИСНОВКИ

1. Встановлено, що спортивні ігри мають суттєві переваги порівняно з іншими видами спорту, тому їх застосування є важливим у процесі фізичного виховання. В рейтингах вчителів фізичної культури і школярів вони посідають перше місце, що свідчить про неабияку популярність у дитячому колективі та можливість різнобічного розвитку особистості у період зростання. Варто також зважати на негативні зміни в популярності спортивних ігор залежно від віку, статі і рівня здоров'я учнів. У дівчачому рейтингу спортивні ігри поступилися за популярністю плаванню, а у школярів СМГ – набрали однакову кількість балів з катанням на велосипеді, роликів ковзанах чи скейті. Важливо взяти до уваги, що категорично розрізняються думки дітей і фахівців щодо доцільності застосування в уроках фізичної культури засобів легкої атлетики (11 і 2 місце) і катання на роликів ковзанах тощо (3 та 14 місця у рейтингу). У цілому ж рейтинг видів спорту, які, на думку вчителів фізичної культури, варто включати до уроків, відрізняється від тих видів рухової активності, яким надають перевагу школярі ($r=0,21$). До видів спорту, які вибрали і діти і вчителі, відносяться плавання, рухливі ігри, вправи на тренажерах і різновиди гімнастики. Саме цим видам варто надавати пріоритети у процесі формування змісту уроків фізичної культури. Для того, щоб подолати обмеження у застосування рухливих ігор з віком і зі зниженням рівня здоров'я варто ретельніше підбирати ігри відповідно до контингенту дітей, видозмінювати їх правила, підбирати відповідні ролі, наприклад для добре фізично підготованих учнів – що передбачають високі фізичні кондиції тощо. Для зацікавлення хлопців різновидами гімнастики до уроків варто включати вправи з атлетичної гімнастики.

2. Виявлено, що з віком любов дітей до спортивних і рухливих ігор суттєво ($p < 0,05-0,01$) зменшується. Дев'ятикласники надають більшого ($p < 0,01-0,001$) значення засобам туризму, вправам на тренажерах, ніж учні 5-х класів. Це обґрунтовує необхідність включення в уроки фізичної культури старших підлітків вправ чи елементів з арсеналу туризму (долання вертикальних та горизонтальних перешкод різними способами, перенесення вантажів тощо). Встановлено суттєві ($p < 0,01-0,001$) гендерні розбіжності у цілій низці видів рухової активності учнів середнього шкільного віку: дівчата вибирають плавання, різновиди гімнастики, аквафітнес та верхову їзду, тоді як хлопці – спортивні ігри, однокласники, більярд та боулінг.

3. З'ясовано, що учням СМГ брати участь у рухливих іграх подобається менше ($p < 0,05$), ніж представникам інших медичних груп. Зі зниженням рівня здоров'я школярам дещо більше подобаються вправи на тренажерах і катання на велосипеді. Діти підготовчої медичної групи є фанатами різних видів гімнастики (35,8%, $p < 0,001$), заперечуючи, при цьому, можливість занять атлетизмом ($p < 0,01$).

ЛІТЕРАТУРА

1. Анохина И. А. Ритмическая гимнастика как средство компенсации дефицита двигательной активности у студентов : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теория и методика профессионального образования" / Ирина Анатольевна Анохина. – М. : Малаховка, 1992. – 24 с.

2. Безверхня Г. В. Мотивація до занять фізичною культурою і спортом школярів 5–11 класів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. виховання і спорту : спец. 24.00.02 "Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення" / Г. В. Безверхня. – Умань, 2003. – 22 с.

3. Бубела О. Ю. Оптимізація процесу формування постави у дітей молодшого шкільного віку з використанням комп'ютерних технологій: автореф. дис. канд. наук з фіз. виховання і спорту: спец. 24.00.02 "Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення" / О. Ю. Бубела ; Львів. держ. ін-т фіз. культури. – Л., 2002. – 17 с.

4. Ванина О. Г. Комплексное использование средств видов гимнастики на уроках физической культуры со школьницами 5–7-х классов : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теория и методика профессионального образования" / О. Г. Ванина. – Омск, 2002. – 226 с.

5. Кривчикова Е.Д. Мотивация учащейся молодежи к занятиям физической культурой и спортом / Кривчикова Е.Д., Фандикова Л.А http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/snsv/2005-08/05kedfks.pdf

6. Люйк Л. В. Управление нагрузкой в занятиях оздоровительной аэробикой с девушками и женщинами разного возраста / Л. В. Люйк, О. П. Муина // Человек в мире спорта: Новые идеи, технологии, перспективы : тез. докл. междунар. конгр. – М., 1998. – Т. 2. – 549 с.

7. Петрина Л. Ставлення школярок 15-19 років до занять різними видами рухової активності / Леся Петрина // Молода спортивна наука України, 2008. – Т. 4. – С. 166-171. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/msnu/2008-t4/08ploma.pdf 21.02.2013 (дата звернення 03.03.2013)

8. Півень О. Особливості мотивації дівчат 12-14 років до занять фізичною культурою [Електронний ресурс] / Олександр Півень, Олександр Гордієнко // Гуманітарний вісник. – №26. – Педагогіка. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/qvphdpi/2012_26/226_230.PDF (дата звернення 03.03.2013)

9. Пристинський В. М. Проблема залучення школярів середньої вікової групи до занять фізичною культурою і спортом / Пристинський В.М., Ягупець З. М., Чижова Г. Г. [Електронний ресурс] . – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchdpu/2009_64/5/Pristinskiq.pdf (дата звернення 05.03.2013)

10. Ріпак М. О. Роль фізичної культури у формуванні здорового способу життя учнів середнього шкільного віку / Ріпак М. О., Маланчук Г. Г., Ріпак І. М., Чеголя Г. О. // Молода спортивна наука України, 2010. – Т.4. –С. 160-164.
11. Шиян О. І. Проблема гендерних стереотипів та дисбалансу у сфері фізичної культури і спорту./Шиян О. І., Фащук О. В. / Спортивна наука України. – 2012 – №3. С.20-24. Режим доступу:
<http://www.sportscience.org.ua/index.php/Arhiv.html>
12. Глоба Г. В. Інноваційна система фізичного виховання школярів з використанням аеробних технологій : дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. виховання та спорту : спец. 24.00.02 "Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення" / Г. В. Глоба ; Харк. держ. акад. фіз. культури. – Х., 2007. – 200 с.

Аннотация. Иванна Боднар. Средства физического воспитания, которым предоставляют преимущество ученики разных демографических и медицинских групп.

Выяснили виды спорта, которыми хотели бы заниматься на уроках физической культуры дети среднего школьного возраста, принадлежащих к разным половым, возрастным и медицинским группам. Было опрошено 1017 учеников и их родителей, а также 172 учителей физической культуры 75 средних общеобразовательных учебных заведений Украины. Установлено, что спортивные игры имеют существенные преимущества по сравнению с другими видами спорта. Однако с возрастом любовь детей к спортивным и подвижным играм существенно уменьшается. В рейтинге девушек спортивные игры уступили по популярности плаванию, а у школьников с нарушениями в состоянии здоровья - набрали одинаковое количество баллов с катанием на велосипеде, роликовых коньках или скейте. К видам спорта, которые выбрали и дети и учителя, относятся плавание, подвижные игры, упражнения на тренажерах и разновидности гимнастики. Категорически различаются мнения детей и специалистов относительно целесообразности применения на уроках физической культуры средств легкой атлетике и катания на роликовых коньках и т.д. Установлены существенные гендерные различия в целом ряде видов двигательной активности учащихся среднего школьного возраста: девушки выбирают плавание, разновидности гимнастики, аквафитнес и верховую езду, тогда как ребята - спортивные игры, единоборства, бильярд и боулинг. Выяснено, что учащимся с отклонениями в состоянии здоровья участвовать в подвижных играх нравится меньше, чем представителям других медицинских групп. Со снижением уровня здоровья школьникам больше нравятся упражнения на тренажерах и катание на велосипеде.

Ключевые слова: физическое воспитание, школьники, средства.

Annotatiion. Ivanna Bodnar Facilities of physical education, which students of different demographic and medical groups give advantage.

Found sports that want to engage in physical education lessons middle school age children belonging to different sex, age and medical groups. A total of 1017 students and their parents and 172 teachers of physical education from 75 secondary schools in Ukraine. Found that sports games have significant advantages compared to other sports. However, with age, children love to sports and outdoor games is significantly reduced. In the ranking of sports games girls lost by popularity swimming, and students with disabilities in state care - scored the same number of points of riding a bicycle, roller skates or skateboard. In sports that are chosen and the kids and teachers are swimming, outdoor games, exercise at the gym and variety of gymnastics. Strongly differing views of children and professionals regarding the advisability of applying the lessons of physical education and athletics roller skating and more. Found significant gender differences in a number of types of physical activity of students of secondary school age: the girls choose swimming, types of gymnastics, aqua-fitness

and horse riding, while guys - sports, Martial Arts, billiards and bowing. It was found that students with disabilities in health to participate in mobile games like less than other medical groups. With the decline in health of schoolchildren like more exercises in the gym and cycling.

Key words. physical education, school, sports.

Волошин О. Р.

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

ВПЛИВ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ПЕДАГОГІВ НА ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗДОРОВ'Я МОЛОДІ

Розглянуто роль західноукраїнських педагогів у збереженні здоров'я нації та охарактеризовано роль фізичного виховання у зміцненні здоров'я молоді в (1918 – 1939 рр.). Розкрито теоретико-методологічні підходи в їх діяльності, які формували у молоді свідому мотивацію щодо збереження індивідуального здоров'я та визначали особливості впровадження набутих ними знань в освітній процес.

Ключові слова: здоров'я, молодь, педагоги, валеологія, західноукраїнські землі (1918 – 1939 рр.).

Постановка проблеми. Вивчення літературних джерел окресленого періоду переконує, що формуванні та збереженні здоров'я молоді вагома роль належала інтелігенції, яка пропагувала знання валеологічного характеру. Велика частка у валеологічному вихованні, а саме у втіленні в життя основних засад здорового способу життя, належала педагогам, які були задіяні у справі видавництва преси, створенні різних організацій. У педагогічній галузі вони поширювали завдання родинного, фізичного виховання на виховно-освітні установи.

Аналіз досліджень та публікацій. Вивчення та узагальнення спадщини освітніх діячів краю дало можливість виокремити напрями формування змісту валеологічної освіти на західноукраїнських землях досліджуваного періоду. Це утворення українських молодіжних громад з метою її духовного, морального і тілесного виховання; пропаганда здорового способу життя, гігієнічних знань серед жінок-селянок; валеологічне виховання (орієнтація на валеологічні цінності) в родині; створення протиалкогольного та протинікотинного руху товариством "Відродження"; просвітницько-валеологічна робота з творами природничого характеру; створення гігієнічного руху, пропаганда гігієнічної науки і санітарної практики; організація шкільного спорту та активне використання занять з фізичної культури для збереження здоров'я. Усі вони формували в молоді систему валеологічних поглядів на світ, спрямовували її поведінку, сприяли системі одержаних знань, узагальнювали народний світогляд, вбирали в себе кращі зразки народної моралі та естетики, які відображені у фольклорі, календарно-сімейній обрядовості. Це означало, що не лише інформація валеологічного характеру була важливою для молодих людей, а й переконання, уявлення, ідеали тощо, що характеризувало їх сферу виховання.

Зв'язок роботи з науковими програмами або практичними завданнями. Робота виконана за планом науково-дослідницької роботи Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Мета статті – теоретично обґрунтувати та виокремити роль західноукраїнських педагогів (1918 – 1939 рр.) у формуванні здоров'я молоді.

Методи дослідження: пошуково-бібліографічний метод вивчення архівних, бібліотечних фондів, каталогів, періодичної преси, описів, бібліографічних видань; інтерпретаційно-аналітичний (концептуальний аналіз відповідної науково-педагогічної літератури з використанням інтерпретації, систематизації та узагальнення); теоретичне